

اعضای هیات علمی در گفت‌وگو با «فرهیختگان» روند نهایی سازی سند آمایش دانشگاه را تشریح کردند

آمایش واحدهای دانشگاه آزاد زیر ذره‌بین

مهور سادات قاسمی
خبیرنگار

سیاستگذاری در امور مختلف آموزشی و پژوهشی دانشگاه باید با نیازهای جامعه تطبیق داشته باشد تا خروجی آن به بهره‌وری از دانش و در نهایت اشتغال مناسب مبدل شود. این جامعه ممکن است به وسعت یک کشور باشد یا یک منطقه مشخص از آن، محل زندگی و نیازهایی که در آن وجود دارد اولین معنای جامعه برای یک جوان است. بنابراین سیاستگذاری در حوزه آموزش عالی هنگامی می‌تواند با موفقیت انجام شود که اقتضات هرمنطقه از کشور مد نظر قرار بگیرد و با این حساب نمی‌توان یک نسخه واحد برای تمام دانشگاه‌های آموزش عالی تجویز کرد. در راستای همین موضوع دانشگاه آزاد اسلامی نخست با ایجاد شورای گسترش، آمایش، برنامه‌ریزی و کارآفرینی، و پس از آن با گردآوری داده‌های آماری مناطق مختلف کشور، درصدد آماده کردن تصویر روشن از وضعیت واحدهای دانشگاهی و محیط پیرامونی آنها است. اعضای هیات علمی حاضر در نشست نهایی سازی سند آمایش دانشگاه در گفت‌وگو با «فرهیختگان» نحوه آماده‌سازی این سند را تبیین کردند و از اهمیت آن گفتند که در ادامه می‌خوانید.

تداوم به‌روزرسانی داده‌های سامانه آمایش حائز اهمیت است

اکرم اکبریان، عضو هیات علمی دانشگاه آزاد واحد اصفهان و ناظر نمایندگان استان اصفهان در حاشیه نشست نهایی سازی سند آمایش گفت: حضور در این نشست بسیار سازنده بود. در واقع هم‌افزایی که در این جمع از نمایندگان استان‌ها شکل گرفت، کمک بسیاری کرد، زیرا افراد از توانایی‌ها و تجربه‌های یکدیگر استفاده کردند و همچنین در بسیاری از موارد توجیه شدند. این اقدام باعث سرعت‌بخشی در روند کار شد یعنی اگر بنا بود همین فعالیت را در واحدهای دانشگاهی خود انجام دهیم میزان اثربخشی ما نسبت به زمانی که در این اردوی کاری می‌گذرانیم کمتر بود و از طرفی فشار کاری این برنامه که افراد ملزم هستند از ۸ صبح تا عصر روی سند آمایش متمرکز باشند نیز بیشتر است.

وی در ادامه بیان کرد: یادگیری سازمان‌دهی شده‌ای که در این برنامه رخ داد برای مراحل بعدی بسیار اثر گذار خواهد بود، به نظر من اگر در بسیاری از موارد مانند مشکلات آموزشی نیز اینچنین اردوی کاری برای مسئولان برگزار شود قطعاً مسائل دیگر دانشگاه هم برطرف خواهد شد.

اکبریان با اشاره به استفاده از این داده در تصمیم‌گیری مسئولان گفت: «این داده‌هایی که در حال حاضر توسط نمایندگان هر استان جمع‌آوری می‌شود خام هستند و مرحله بعدی که بر این اطلاعات اعمال می‌شود حائز اهمیت است، پس از جمع‌آوری داده‌ها باید از تک‌تک آنها به‌صورت کاربردی استفاده شود و بر این اساس برای آینده تصمیم‌گیری کرد.» وی افزود: «دوران مدیریت بدون داده در تمام دنیا تمام شده است، مدیران باید بدانند که شرایط به چه صورت است و طبق همان‌ها سیاستگذاری خود را انجام دهند، هرچقدر اطلاعات و داده‌های بیشتری در اختیارشان قرار بگیرد، در امر تصمیم‌گیری موفق‌تر خواهند بود. همچنین احصای داده باید تداوم داشته باشد ما نمی‌توانیم بر اساس همین داده‌هایی که از سه سال اخیر جمع‌آوری شده است تصمیم‌گیری کنیم و نیاز است هر سال اطلاعات سامانه به‌روزرسانی شود.»

سامانه آمایش شاخص‌ها را جایگزین سلاقی می‌کند

مجید نصیری، عضو هیات علمی دانشگاه آزاد واحد علی‌آبادکتول و مدیر برنامه‌ریزی آمایش و اقتصاد آموزشی استان گلستان با اشاره به طرح آمایش دانشگاه آزاد گفت: «از سال ۹۹ مسئول آمایش استان گلستان بودم و به نظر این اقدام یک طرح بسیار بدیع و نو در سطح استان گلستان و کشور در بخش آموزش عالی است. در گذشته وقتی که واحدهای مختلف دانشگاهی درخواست ایجاد رشته تحصیلی، جذب هیات علمی یا امکاناتی برای واحد خود داشتند، هیچ سامانه، شاخص یا معیار تدوین شده‌ای برای تایید یا رد این درخواست‌ها وجود نداشت، به همین دلیل برخی استان‌ها می‌توانستند با برقراری ارتباط، رشته‌های تحصیلی با کیفیت‌تر و بیشتری را به واحد خود اضافه کنند. از طرفی برخی استان‌ها از این امکانات تحصیلی محروم می‌ماندند. سند آمایش باعث می‌شود که بحث‌های سلیقه‌ای کنار گذاشته شود؛ شاخص‌ها و معیارهایی تدوین شده است که واحدهای دانشگاهی صرفاً براساس آن شاخص‌ها می‌توانند تمام امور دانشگاهی را پیش ببرند یا برای ایجاد آن درخواستی ثبت کنند.»

وی ادامه داد: «طرح آمایش دانشگاه آزاد به‌طور کلی در سه بخش انجام می‌شود، این نشست بخش اول طرح است، در گام اول ما صرفاً وضعیت موجود همه استان‌ها و واحدهای دانشگاهی را استخراج می‌کنیم، یعنی احصای کنیم که به لحاظ آموزشی، پژوهشی، فناوری، اداری، مالی و... وضعیت فعلی واحدهای دانشگاه و استان به چه صورت است، در گام دوم استان‌ها از لحاظ شاخص‌های مختلف تقسیم‌بندی می‌شوند، که اولین مرحله آن هم ناحیه‌بندی است، در مرحله بعد ما سه سطح عملکردی برای دانشگاه‌ها در نظر گرفته‌ایم؛ عملکرد محلی-منطقه‌ای، ملی و بین‌المللی. عملکرد محلی-منطقه‌ای مربوط به دانشگاه‌های کوچک است که جذب دانشجویان آن صرفاً از محدوده واحد دانشگاهی یا استان صورت می‌پذیرد، واحدهایی که دانشجویان آن از

سراسر کشور جذب دانشگاه می‌شوند در گروه عملکرد ملی قرار گرفته و واحدهایی که دانشجویان بین‌المللی و غیرایرانی جذب می‌کنند در گروه عملکرد بین‌الملل قرار می‌گیرند.» نصیری با اشاره به خوشه‌بندی دانشگاه‌ها گفت: «در مرحله بعد واحدهای دانشگاهی را به سه خوشه تقسیم‌بندی می‌کنیم، علمی-پژوهشی، علمی-مهارتی و علمی-فناوری. واحدهایی که از نظر پژوهش قوی هستند و کتاب، پژوهش و مقالات ثبت‌شده زیادی ارائه داده‌اند در گروه علمی-پژوهشی که بالاترین سطح است قرار می‌گیرند، واحدهایی که فناوری و دارای سرای نوآوری و مرکز رشد فعالند جزء واحدهای علمی-فناوری و دانشگاه‌هایی که مقطع تحصیلات تکمیلی کمتر در آنها فعال است و روی مقطع کاردانی و کارشناسی متمرکز هستند در گروه علمی-مهارتی قرار خواهند گرفت.»

عضو هیات علمی دانشگاه آزاد واحد علی‌آبادکتول ادامه داد: «مرحله آخر بخش دوم مربوط به حوزه تمرکز موضوعی است، برای مثال بخش وسیعی از فعالیت مردم استانی که در شمال کشور قرار دارد کشاورزی، باغداری و دامداری است، پس حوزه تمرکز موضوعی آن می‌شود زراعت، یا اصفهان یک استان صنعتی است پس حوزه تمرکز موضوعی آن در بخش صنعت قرار خواهد گرفت. مرحله سوم نیز باز مهندسی یا توضیح مجدد است، در این مرحله استان‌ها با بررسی شرایط، نسبت به جابه‌جایی واحدها، ایجاد یا حذف یک واحد دانشگاهی یا رشته تحصیلی و... تصمیم‌گیری می‌کنند.»

وی در پایان خاطرنشان کرد: «دانشگاه آزاد اولین مرکز آموزش عالی در کشور است که در این سطح توسعه سند آمایش را رونمایی می‌کند که در کل کشور کار بدیع و نویی است. سند آمایش استان گلستان نیز نهایی شده و جهت تایید نهایی برای نمایندگان استان خوزستان ارسال شده است.»

آمایش نیاز اساسی آموزش عالی است که مغفول مانده بود

امین رئیس، عضو هیات علمی دانشگاه آزاد واحد شیراز و نماینده تیم آمایش استان فارس در گفت‌وگو با «فرهیختگان» گفت: «طرح آمایش از اوایل سال ۱۴۰۰ به صورت جدی شروع شد و گام اول یعنی اطلس آمایش در هر استان در قالب ۵۷ جدول توسط مسئولان آمایش جمع‌آوری شد؛ و پس از آن گام دوم مأموریت‌گرایی بود که در حال حاضر نشست آمایش با هدف رسیدگی به این مرحله برگزار شده و گام سوم بازمهندسی ساختار دانشگاه آزاد است.» وی ادامه داد: «در گام دوم یکی از اقدامات بسیار مهمی که انجام شد ناحیه‌بندی و خوشه‌بندی نواحی بود که مقرر شد هر ناحیه در یک خوشه علمی فعالیت داشته باشد. با استفاده از نقشه جامع علمی کشور و سند آمایش که توسط سازمان برنامه و بودجه تصویب شده است، ما پتانسیل‌های اقتصادی هر ناحیه را استخراج کردیم، همچنین از مهم‌ترین اقداماتی که در گام سوم صورت گرفت می‌توان به بررسی رشته‌محل‌های هر استان اشاره کرد که در قالب یک جدول شامل ۴ بخش، جایگاه رشته‌ها مشخص شد. پس از آن یک بازگشت به گام اول داشتیم و سعی کردیم با تغییر ساختار داده‌هایی که با حجم بسیار بالایی جمع‌آوری شده است را مجدداً مورد بررسی قرار دهیم؛ اعتبارسنجی دقیقی از نظر ساختاری روی جداول اعمال شد که با استفاده از نرم‌افزارهای موجود درصد خطای داده‌ها به حداقل رسید و پس از آن اعتبارسنجی محتوایی بود که مورد بررسی قرار گرفت.»

رئیس با اشاره به عملکرد نمایندگان استان‌ها در نشست ۶ روزه گفت: «مهم‌ترین حرکت بررسی محتوایی و ساختاری اطلس آمایش بود. بازه کاری ما در این اردوی کاری از ساعت ۸ صبح تا ۷ شب بود که بسیاری از استان‌ها فعالیت خود را پس از آن هم ادامه می‌دادند. مهدی‌ای که بین افراد این جمع حاکم بود از نقاط قوت این نشست است. نمایندگان استان‌ها همکاری لازم را با یکدیگر داشتند و چالش‌ها را برطرف می‌کردند.»

نماینده آمایش استان فارس بیان کرد: «تا به الان دانشگاه‌ها در امور آموزشی و ساختاری، نسبت به صلاحیت خود عمل می‌کردند، اما با استفاده از اطلس آمایش هر واحد نسبت به نیاز ناحیه‌ای که در آن قرار گرفته است به فعالیت خود ادامه خواهد داد. قطعاً برای رسیدن به چشم‌انداز مطلوب نیاز به گذر زمان است و به نظر من حداقل ۵ سال باید بگذرد تا به شرایط ثبات و قابل قبول برسیم، طرح آمایش یکی از نیازهای اساسی آموزش عالی کشور است که متأسفانه در کشور ما مغفول مانده است.»

استان تهران در طرح آمایش بیشترین حجم کاری را دارد

ناصر طالبی، عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد یادگار امام شهرری و نماینده تیم آمایش استان تهران با اشاره به اینکه استان تهران در طرح آمایش بیشترین حجم کاری را دارد، گفت: «در استان تهران که طبق آمار یک‌سوم حجم کاری کل کشور را شامل می‌شود ۱۹ واحد دانشگاهی داریم که هر کدام از واحدها مثل تهران مرکز به اندازه چندین واحد دانشگاهی استان‌های دیگر ممکن است هیات علمی، رشته و دانشجو داشته باشد، به همین علت من فکر می‌کنم شرایط استان تهران ویژه و خاص است.»

وی ادامه داد: «ما برای این ۱۹ واحد حساسیت‌های مختلفی داشتیم؛ مساله اول مربوط به یکپارچگی ساختار بود، هرچند که قالب مشخصی به واحدها ارسال شده بود اما شاهد عدم رعایت پارامترها در جمع‌آوری داده‌ها بودیم، گام اول تقریباً سه روز از ما وقت گرفت تا در نهایت بتوانیم به یک قالب یکپارچه از لحاظ ساختاری برای جداول برسیم، پس از آن تک‌تک جداول‌ها را بررسی کردیم که از لحاظ کمیت، ظاهر و محتوا صحیح باشند. در حال حاضر بررسی ۵۷ جدول ۱۹ واحد تمام شده است و ۹۰ درصد کار پیش رفته است. در گام بعدی داده‌ها در نرم‌افزاری که آماده شده است ثبت شده و ارتباط مفهومی بین جداول بررسی خواهد شد.»

طالبی با بیان اینکه طرح آمایش یک حلقه مفقوده در ساختار آموزش عالی بود اظهار کرد: «اجرای این طرح نیاز به همت عالی داشت که دانشگاه آزاد در این مساله پیشگام شد. یکی از مهم‌ترین مزایای این نشست حضور افرادی از واحدهای مختلف بود که در کنار ما قرار گرفتند و سعی داشتند در زمینه داده‌ها رفع خطا کنند، هیات علمی‌هایی که دلسوز کشور و دانشجویان هستند با این اقدام خود را نشان دادند و باعث درک جدیت کار از سمت نمایندگان استان‌ها شدند.»

نماینده آمایش استان تهران با اشاره به تاثیر این طرح در دانشگاه گفت: «در گذشته یک رقابت غیرسازنده در خصوص امور آموزشی بین واحدها جریان داشت، وقتی که اطلاعات آمایشی در اختیار مسئولان واحدها قرار بگیرد مشخص خواهد شد که پتانسیل ایجاد کدام امور آموزشی در واحدهای دانشگاهی وجود دارد و چند واحد دانشگاهی در این زمینه اقدام کنند؟ منافع این نواحی از واحدهای دانشگاهی خواهد شد زیرا در ناحیه‌ای که قرار دارند صرفاً همان دانشگاه می‌تواند امکانات لازم را ارائه دهد و همچنین دانشجویان هم از وجود هیات علمی و امکانات مناسب اطمینان خواهند داشت. از لحاظ ملی نیز آموزش عالی کشور به این طرح نیاز دارد، اگر همه دانشگاه‌ها را یک پیکر واحد ببینیم، فعالیت حق به‌جانب هر کدام از دانشگاه‌ها می‌تواند آسیب‌زننده باشد.»

آمایش دانشگاه آزاد جهت مشخصی به آموزش می‌دهد

مهدی رجایی سلماسی، عضو هیات علمی دانشگاه آزاد واحد ارومیه و مدیر آمایش استان آذربایجان غربی در حاشیه نشست ۶ روزه نهایی سازی سند آمایش دانشگاه آزاد گفت: «در نشست طرح آمایش تا به امروز چند مرحله مختلف را پشت سر گذاشته‌ایم. در ابتدا بخش زیادی از حساسیت‌ها متوجه صحیح بودن داده‌ها بود اما پس از حضور در این نشست متوجه شدیم که یکی از مهم‌ترین قسمت‌ها بخش ساختاری و شکلی آمایش است که تقریباً دو روز از فعالیت خود در این نشست را مشغول همین بخش بودیم و باعث شد بتوانیم فعالیت خود را به‌صورت منظم‌تر ادامه دهیم.»

وی ادامه داد: «در مرحله بعدی وارد مرحله محتوایی داده‌ها شدیم و درصدد این هستیم که اطلاعات مغایرتی با یکدیگر نداشته باشند، در همین مرحله متوجه شدیم که برخی از واحدها اشکالاتی داشتند که احتمال می‌رود ناشی از حجم زیاد کار بوده است، ما به عنوان نماینده استان با پشتیبانی واحدها در حال تکمیل سند آمایش هستیم.» مدیر آمایش استان آذربایجان غربی با اشاره به نتیجه این فعالیت‌ها گفت: «نهایتاً نتیجه تمام این فعالیت‌ها در بستر طرح آمایش هدفمندسازی آموزش عالی خواهد بود که مقام‌معلم‌هربری نیز بر این مساله تأکید داشتند که رشته‌های دانشگاهی باید تصحیح شوند. این درخواست مطالبه اصحاب دانشگاه نیز بود زیرا بسیاری از رشته‌ها مغفول مانده‌اند و برخی رشته‌های تحصیلی نیز باید حذف شوند، با این طرح یک جهت مشخصی به آموزش داده خواهد شد، امیدواریم با این طرح اتفاقات خوبی در سطح استان و آموزش عالی کشور رخ دهد.»

آماده‌ایم به زیرمجموعه‌های آموزش عالی در بحث آمایش کمک کنیم

علی مختارباب، عضو هیات علمی دانشگاه آزاد واحد اهواز و نماینده آمایش استان خوزستان با اشاره به جزئیات طرح آمایش دانشگاه آزاد گفت: «هر استان موظف شده است که در ۵۷ جدول مشخص اطلاعات آموزشی، دانشجویی، فرهنگی، پژوهشی، پیرامونی، جمعیتی، مالی و... در منطقه خودش را جمع‌آوری کند، و مقرر شده است که نمایندگان هر استان در یک اردوی کاری ۶ روزه این اطلاعات را جمع‌آوری کنند.»

وی ادامه داد: «این اطلاعات در قالب نمودارها و یک سامانه تحت وب در اختیار مدیران آموزش عالی قرار می‌گیرد که براساس این اطلاعات بتوانند تصمیمات درستی برای تخصیص رشته، جذب هیات علمی، تأسیس دانشگاه، حذف دانشگاه، جابه‌جا کردن دانشگاه، تغییر مأموریت اعضای هیات علمی و کلیه امور آموزشی از این داده‌ها استفاده کنند.»

مختارباب با اشاره به تصمیم‌گیری براساس داده در امور آموزشی گفت: «طبیعی است که وقتی براساس یک دانش تصمیمی گرفته شود آن اقدام جامع‌تر و موثرتر خواهد بود، هدفی که دانشگاه آزاد دنبال می‌کند این است که دانشگاه در چند سال آینده انتخاب اول جوانان ایران باشد و این ماجرای حرکت به سمت تصمیمات آمایشی نیز بخشی از این چشم‌انداز است.» وی افزود: «به دلیل اینکه سال هاست سیستم آموزش عالی کشورمان آمایش محور عمل نکرده است، فشار زیادی در راستای جمع‌آوری داده‌ها بر مسئولان آمایش در دانشگاه آزاد وارد شد. در این اردوی کاری ۶ روزه‌ای که برگزار شد اصلاحات شکلی این داده‌ها در یک قالب متحدالشکل استخراج و جمع‌شد و قواعدی برای صحت‌سنجی اطلاعات در نظر گرفته شد. برای مثال فرضاً درآمدهای یک دانشگاه با وضعیت کمیت دانشجویی در همان سال قیاس شدند که بتوانیم داده‌های سالم و قابل اطمینانی برای مدیریت و تصمیم‌گیری داشته باشیم.»

نماینده آمایش استان خوزستان بیان کرد: «مرحله بعدی این است که این داده‌ها در قالب پایگاه داده جمع‌آوری شود و به سامانه تحت وب انتقال پیدا کند. در این فرآیند به دلیل حجم زیاد داده‌ها ابزارهایی را تولید کرده‌ایم که با استفاده از آنها درحال حاضر می‌توانیم اعلام کنیم که آماده‌ایم به تمام زیرمجموعه‌های آموزش عالی در مباحث آمایشی کمک کنیم.»

